

PRVI DJEČJI IZVJEŠTAJ O STANJU PRAVA DJECE U BOSNI I HERCEGOVINI

Projekt finansira
Evropska unija

Projekt implementira NVO
"Naša djeca" Sarajevo

Finansijska i konsultativna podrška:

Nosilac aktivnosti:
NVO “Naša djeca” Sarajevo

Partneri u realizaciji:

“Centar za prava djeteta” Konjic; “Naša djeca” Zenica; “Svjetionik” Prijedor;
“Sunce” Mostar; “Sretni Romi” Tuzla; “Naša djeca” Sarajevo
“Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih lica” Banja Luka;
“Zdravo da ste” Banja Luka; “Zemlja djece” Tuzla;

Projekt realizira:

NVO mreža “Snažniji glas za djecu”

Projekt finansira Evropska unija

Delegacija Evropske unije u Bosni i Hercegovini

Skenderija 3a, 71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Tel: (++387)(0) 33 254-700

Fax: (++387)(0) 33 666-037

Finansijska i konsultativna podrška:

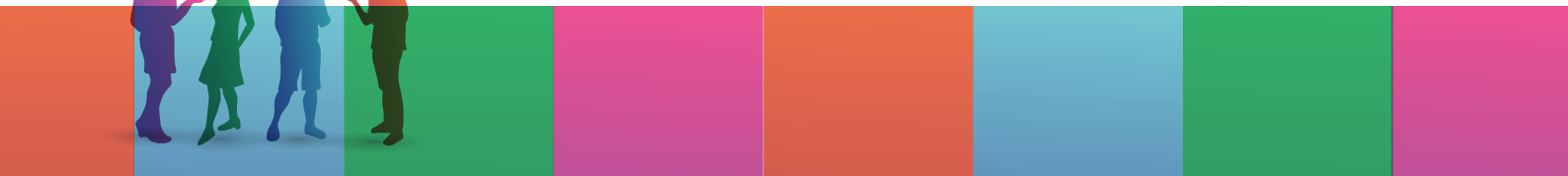
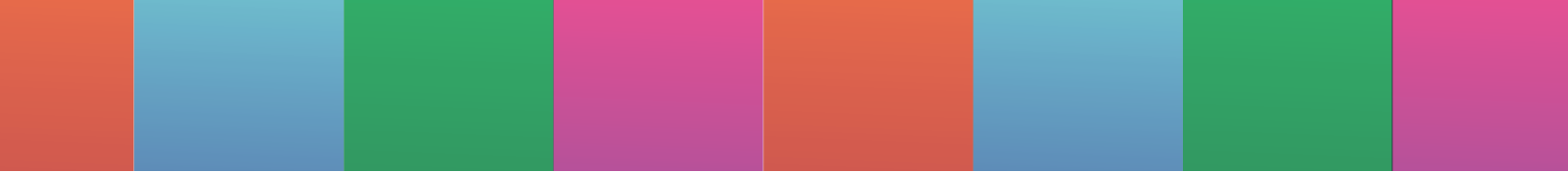
unicef
zajedno za djecu

 Save the Children

“Ova publikacija je urađena uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost organizacije Naša djeca Sarajevo i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije”.

PRVI DJEČIJI IZVJEŠTAJ O STANJU PRAVA DJECE U BOSNI I HERCEGOVINI

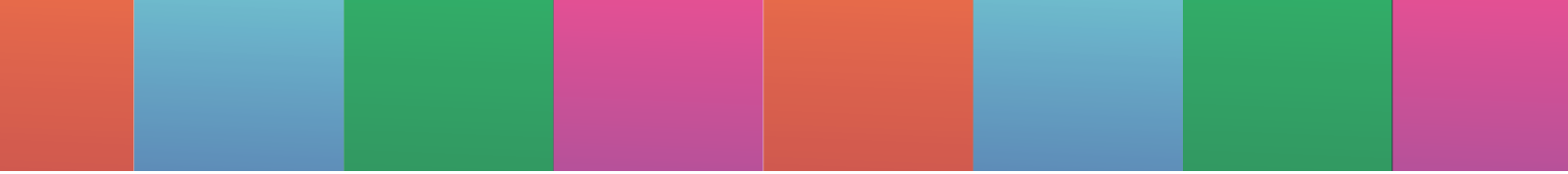

Sadržaj

Uvod	7
Djeca o sebi	9
O ISTRAŽIVANJU	10
REZULTATI ISTRAŽIVANJA	11
1. NASILJE NAD DJECOM	12
Profil počinioca i žrtve nasilja	14
Povećanje svijesti o problemu nasilja i potreba da se reaguje	15
PREPORUKE	17
2. PRAVO NA IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA –	
PRAVO NA UČEŠĆE DJECE	18
Poštivanje prava mišljenja u porodici	20
Poštivanje prava mišljenja u školi	21
Poštivanje prava mišljenja u lokalnoj zajednici	25
PREPORUKE:	26
PREPORUKE ZA NAŠE VRŠNJAKE	27
3. INFORMISANOST O PRAVIMA DJETETA	28
PREPORUKE	29
4. PRAVO NA KVALITETNO OBRAZOVANJE	30
PREPORUKE	35
PREPORUKE ZA NAŠE VRŠNJAKE	36
ZAKLJUČAK	37

Uvod

Konvencija o pravima djeteta usvojena je od Ujedinjenih naroda 20. novembra 1989. godine, kao prvi međunarodni ugovor koji posebno i sveobuhvatno tretira prava djeteta. Konvencija sadrži osnovne potrebe djece koje su iskazane kroz prava, kao i obaveze države u ostvarivanju tih prava.

Skoro sve zemlje svijeta potpisnice su Konvencije, uključujući i našu zemlju. Pored obaveze da svoje zakone prilagodi Konvenciji i osigura punu primjenu prava djeteta, obaveza države potpisnice je i da redovno izvještava Ujedinjene nacije o stanju prava djece zapisanih u Konvenciji (CRC). Prvi izvještaj država potpisnica Konvencije podnosi dvije godine nakon usvajanja CRC, a zatim svakih pet godina.

Pored države, izvještaj o stanju prava djeteta mogu poslati i nezavisne organizacije – domaće nevladine organizacije, međunarodne organizacije koje djeluju u zemlji i nezavisne institucije za ljudska prava poput ombudsmena za prava djeteta. Ovi izvještaji nazivaju se alternativnim izvještajima ili izvještajima u sjeni i veoma su bitni zbog realne slike o položaju djece u zemlji.

Država Bosna i Hercegovina do sada je podnijela dva izvještaja, 2001. i 2010. godine. Nevladine organizacije, koje čine mrežu „Snažniji glas za djecu“ također su podnijele dva Alternativna izvještaja (2005. i 2011.).

Tijelo koje razmatra izvještaje zove se Komitet za prava djeteta. Komitet čini 18 osoba, eksperata za prava djeteta iz cijelog svijeta. Komitet se sastaje tri puta godišnje u Ženevi, razmatra izvještaje i daje svoje preporuke državama potpisnicama CRC.

Komitet nakon slanja izvještaja državama/organizacijama organizuje tzv. saslušanja na kojima razgovara s predstavnicima država/organizacija i postavlja dodatna pitanja u vezi s životom djece u zemlji. Nakon saslušanja, Komitet državi šalje preporuke za poboljšanje stanja, koje bi, u idealnim uslovima, trebalo ispuniti do narednog izvještaja.

Komitet naročito cijeni viđenje djeteta.

Preporučeno je da se mišljenja djece uvrste u izvještaje, ili još bolje, da sama djeca pripreme poseban izvještaj koji nevladine organizacije šalju zajedno sa Alternativnim izvještajem. Djeca također mogu imati i posebnu sjednicu s Komitetom u Ženevi.

Alternativni izvještaji, koje smo kao mreža nevladinih organizacija do sada slali Komitetu, uvijek su sadržavali mišljenja djece.

Koraci koje smo poduzeli u izradi Prvog dječijeg izvještaja u BiH bili su:

- formiranje dječijih grupa u lokalnim zajednicama
- edukacija o pravima djeteta
- osnaživanje djece za provođenje akcija za poboljšanje stanja u lokalnim zajednicama
- edukacija djece za provođenje istraživanja
- istraživanje o primjeni generalnih mjera implementacije CRC na lokalnom nivou
- sumiranje rezultata i odabir četiri problema koja djeca smatraju najvažnijim
- dodatno istraživanje četiri odabrana problema
- analiza istraživanja i preporuke
- objedinjavanje rezultata u Prvi Dječiji izvještaj o stanju prava djece u BiH.

Pored toga što će ovaj izvještaj biti dostavljen UN Komitetu za prava djeteta, nadamo se da će doći do što većeg broja djece i roditelja, nastavnika i vaspitača, direktora i uprava škola, političara i ljudi na odgovornim pozicijama koji mogu uticati da naredni izvještaj o stanju prava djece bude puno pozitivniji, a primjeri kršenja prava djeteta izbrisani.

Dječija grupa udruženja „Centar za prava djeteta“ Konjic

Djeca o sebi 😊

Mi smo djeca, predstavnici dječijih grupa mreže nevladinih organizacija iz cijele Bosne i Hercegovine pod nazivom „Snažniji glas za djecu“. Mreža je oformljena 2009. godine i danas unutar mreže djeluje 20 nevladinih organizacija koje se bave djecom.

Tokom 2014. godine realizovali smo istraživanje i dobili rezultate koji su uvršteni u Prvi dječiji izvještaj o pravima djeteta u našoj zemlji. Na ovom zadatku radilo je deset dječijih grupa: Dječiji parlament općine Vogošća i Dječiji parlament općine Novi Grad organizacije „Naša djeca“ Sarajevo „Dječiji parlament“ u okviru organizacije „Naša djeca“ Zenica, dječija grupa „Budi mi drug“ u okviru udruženja „Sretni Romi“ Tuzla, grupa „Telex“ iz organizacije „Zemlja djece“ Tuzla, organizacija „Centar za prava djeteta“ Konjic, dječija grupa „In spe“ u okviru organizacije „Zdravo da ste“ Banja Luka, „Sunčani most“ iz organizacije „Sunce“ Mostar, „Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima“ Banja Luka i dječija grupa „Zauvijek prijatelji/Drugačiji pogled“ iz organizacije „Svjetionik“ Prijedor.

Dječije grupe u prosjeku broje od 15 do 20 članova, uzrasta od 12 do 18 godina. Unutar svojih lokalnih zajednica realiziramo različite aktivnosti edukativnog karaktera o temi dječijih prava, obilježavamo značajne datume u godini poput Dječije nedjelje i 20. novembra – Dana Konvencije o pravima djeteta, te organizujemo različite akcije humanitarnog karaktera i radionice edukativno-zabavnog karaktera.

O ISTRAŽIVANJU

Kako bi sagledali stanje prava djece u Bosni i Hercegovini, tokom 2013. godine deset dječijih grupa provelo je istraživanje u svojim lokalnim zajednicama o primjeni generalnih mjera Konvencije o pravima djeteta na lokalnom nivou. Tada smo u uključenim sredinama ispitivali koliko su odrasli i djeca informisani o pravima djeteta, koliko općine/opštine ulažu novca u potrebe djece, kako se informacije o djeci prikupljaju i dijele među odgovornim, i kakva je saradnja djece s nevladinim organizacijama i Institucijom ombudsmena za ljudska prava. Nakon prezentacije rezultata na susretu dječijih grupa, djeca su se opredijelila da će predmet njihovog dodatnog istraživanja i

Prvog dječijeg izvještaja biti četiri teme koje su smatrali najbitnijim:

1. Nasilje nad djecom
2. Pravo na izražavanje mišljenja – pravo na učešće djece
3. Informisanost o pravima djeteta
4. Pravo na kvalitetno obrazovanje

Istraživanje je provedeno od februara do juna 2014. godine, a u njemu su učestvovala djeca iz osnovnih i srednjih škola u Banjoj Luci, Konjicu, Mostaru, Prijedoru, Sarajevu, Tuzli, Vogošći i Zenici. U istraživanje su bila uključena djeca različitog uzrasta, porijekla i statusa, djeca s poteškoćama u razvoju, djeca bez roditeljskog staranja, djeca pripadnici manjinskih etničkih grupa, djeca sa statusom raseljenih lica, djeca iz ruralnih područja.

Za prikupljanje podataka korištene su dvije metode – fokus grupe (grupne diskusije) i upitnici. Svaka od deset dječijih grupa održala je dvije fokus grupe s djecom i mladim uzrasta od 11 do 20 godina. Ukupno smo prikupili 904 upitnika, od čega 425 dječaka i 479 djevojčica. Raspon godina djece čije smo upitnike obradili je 12-20 godina.

Dječija grupa „Telex“ u okviru organizacije „Zemlja djece“ Tuzla

Učesnici u istraživanju	Aktivnosti	Ž	M	Ukupno
Djeca/mladi do 18 godina starosti	Djeca članovi/ice grupe	120	68	188
	Fokus grupe	138	96	234
	Ispitanici-upitnik	469	413	882
Mladi iznad 18 godina starosti	Mladi, članovi/ice grupe	9	6	15
	Fokus grupe	13	8	21
	Ispitanici-upitnik	10	12	22
Ukupno		759	605	1364

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Nakon provedenog istraživanja, svaka dječija grupa izvršila je analizu zapisnika s fokus grupa i statistički obradila rezultate prikupljene upitnicima. U ovom izvještaju napravljen je objedinjeni pregled najvažnijih nalaza i preporuka.

1. NASILJE NAD DJECOM

Problem nasilja nad djecom, posebno vršnjačkog nasilja, veoma je izražen u svim sredinama u kojima smo uradili istraživanje. Pojavnost nasilja, prema mišljenju djece, može imati više uzroka: igrice koje su nasilne i djecu uče takvom ponašanju, mediji, maltretiranje djece u najranijem djetinjstvu, diskriminacija, nasilje u porodici, druženje s nasilnom djecom, porodica koja djecu ne odgaja na pravi način, kao i želja djece da postanu popularni.

Djeca su prepoznala verbalno, odnosno psihičko i fizičko nasilje u svojim školama kao najčešće. Istakli su da je češće verbalno nasilje među učenicima, ali ono često dolazi i od nastavnika. Verbalno nasilje je definisano kao vrijeđanje na osnovu fizičkog izgleda i porijekla koje kasnije prelazi u fizičko nasilje. Nasilje nad djecom ispitanike je asociralo na konflikte između učenika, učenika i nastavnika, organizovane tuče, prijeteće poruke, uzimanje tuđe imovine, ucjenjivanje za novac, nasilje putem interneta.

„To su oni vidjeli kako da se ponašaju iz filmova. Na TV-u možeš samo vidjeti kako se neko ubija i tuče i to on vidi pa kopira samo.“ (učenik osnovne škole)

„Mislim da više utiče verbalno nego fizičko nasilje na osobu. Ako vas neko udari, ta modrica može proći, a verbalno kada vas neko uvrijedi, to vam ostaje u mozgu i počinjete vremenom vjerovati u stvari koje vam govore.“

Česti uzroci vršnjačkog nasilja u osnovnim školama su fizički izgled, socijalni status, nacionalnost i vjeroispovijest, izdvajanje iz grupe po bilo čemu (načinu oblačenja, uspjehu u školi i sl.). Ispitanici smatraju da se nasilje najčešće vrši nad mlađom djecom, djevojčicama, slabijima i djecom s posebnim potrebama. Iako se nasilje uglavnom vezuje za muški pol, sve je više prisutno i nasilje među djevojčicama.

„Kod nas je bio specifičan slučaj, kada su se dvije djevojke potukle u holu škole, i to zbog momka. Niko ih nije rastavio. Svi su se okupili i navijali, dok nije došla nastavnica engleskog da ih razdvoji.“ (učenica osnovne škole)

„U moju školu ide dijete s posebnim potrebama i stalno ga izdvajaju, a poslije nastave ga često udaraju. Mislim da to oni rade iz šale, ali on se osjeća bespomoćno.“

„Ima jedna djevojčica, i onako, fizički je deblja i nju svi dječaci zezaju.“ (učenica osnovne škole)

Djeca su izjavila da se nasilje često manifestuje i prema profesorima.

„Najčešće zbog ocjena, i tako se ponašaju zbog samog odgoja koji potiče iz kuće, bez ikakvog razloga, ali po mom mišljenju najčešći motiv je ocjena. Izgalame se (učenici) na profesora, ne žele da slušaju profesora, iskazuju buntovnost, rade šta hoće. Za to dobijaju ukor, ali to nije ništa. Većina profesora popusti, jer ne žele sukobe.“

Zabrinjavajuće je što smo tokom istraživanja registrovali manji broj slučajeva nasilja nastavnika prema učenicima kao i činjenicu da ne postoji adekvatna reakcija od uprave škole, tako da najčešće taj nastavnik/ca ostane i dalje zaposlen/a u istoj instituciji.

Većina ispitanika je navela da nasilje sve češće prođe neopaženo. Čest razlog zbog kojeg djeca nasilnici nastavljaju da budu nasilni jeste zato što ih ne sljeduje ni kazna niti bilo kakav psihološki tretman. Za vrijeme velikog i malog odmora u školama postaje uobičajeno da se djeca međusobno guraju i udaraju.

„Kod nas je normalno da se guramo, pet minuta kada je mali odmor, da se udaramo, ali to ne gledamo kao nasilje.“ (učenik osnovne škole)

„Kod mene u razredu je drug prvo bacio sto na druga pa onda dvije stolice. Naravno nije dobio ni opomenu.“ (učenik osnovne škole)

„Dešavaju se sukobi koji nastaju zbog gluposti, posvađamo se, bez da normalnom komunikacijom pokušamo riješiti problem i nastane tuča.“ (dječak, 14 god.)

Dječiji parlament općine Novi Grad Sarajevo udruženja "Naša djeca" Sarajevo

Profil počinioca i žrtve nasilja

Ispitanici iz osnovnih i srednjih škola opisali su profil osobe koja je potencijalni nasilnik. Djeca navode kako su to obično stariji učenici, osmi ili deveti razred osnovne škole. Nasilnici su najčešće loši učenici, bježe sa časova i puše. Nasilnici misle za sebe da su „moćni, jaki“ i kako kažu ispitanici, nasilno se ponašaju da bi bili „face“. Prema mišljenju nekih ispitanika, nasilnici vrše nasilje da bi izbacili negativnu energiju. Ispitanici smatraju da diskriminirana djeca također mogu postati nasilnici jer žele da uzvrate drugima, žele da budu popularni.

„Kod nas su jednom došli dječaci iz devetog razreda na fudbalski teren i na školskom igralištu tukli našeg druga.“ (učenik osnovne škole)

„Na taj način hrane svoj ego, ispoljavaju svoju silu i bijes na tim slabijim od sebe.“ (učenica Ekonomske škole)

„Te osobe žele da dominiraju, a to je način na koji znaju da budu u centru pažnje“, riječi su 14- godišnje učenice.

„Nasilnici su na jedan način zaboravljeni i zapostavljeni, te nasilje vrše samo kako bi skrenuli pažnju na sebe i postali popularni u društvu.“ (dječak, 13 god.)

Djeca žrtve nasilja su obično mlađa djeca, šesti ili sedmi razred osnovne škole.

Žrtve su zbog fizičkih razlika (npr. krupniji su), povučeni su, „oni koji se prave pametni“, koji se „rasipaju novcem“ ili osobe koje su također nasilne, koje „vole da se tuku“. Osobe koje su žrtve nasilja prema mišljenju ispitanika se osjećaju diskriminirano, ne plaču jer su navikli da budu omalovažavani i zbog zlostavljanja se povlače u sebe te nemaju dobru komunikaciju s drugima.

„Žrtve nasilja se osjećaju ugroženo, odbačeno.“ (učenik Mašinske škole)

„Niko nije uz tebe“, riječi su jednog dječaka od 13 godina.

„S obzirom da su žrtve nasilja često 'povučene' osobe, te ne izražavaju svoje mišljenje, oni se osjećaju odbačeno – neprihvaćeno od društva, zbog čega se sve više zatvaraju u sebe.“ (djevojčica, 13 god.)

Veliki problem je što dosta učenika samo posmatra nasilje i često se osjećaju bespomoćni da bilo šta urade. Također, kako su djeca navela, neki od njih se i smiju svemu tome, neki se boje reagovati i prijaviti to jer mogu biti sljedeće žrtve, a jedan broj djece ne smatra sebe dužnim da prijavljuju tuđe probleme. Publika je

bitan faktor u fenomenu nasilja. Ona velikim dijelom doprinosi da nasilnik nastavi s nasilnim ponašanjem, zapravo, svojim nereagovanjem ili navijačkim tonom na neki način odobrava ovakvo ponašanje. U većini slučajeva se nasilje dešava upravo pred publikom.

„Posmatrači se nalaze u lošoj poziciji, jer u mnogim situacijama ne znaju kako postupiti.“ (djevojčica, 14 god.)

„Ako je tuča, ja bih pokušala pomoći, ali do tog nivoa da se ja ne ozlijedim.“ (djevojčica, 15 god.)

„Ja ne želim u takvim situacijama pomoći jer ne znam ko je stvarno kriv!“

Povećanje svijesti o problemu nasilja i potreba da se reaguje

Prema mišljenju ispitanika niko nije svjestan veličine problema nasilja i tom problemu se ne pridaje dovoljno pažnje. Većina ispitanika smatra da treba povećati kazne za nasilnike, više pričati o problemima na časovima razredne nastave, uvesti policajca u školsko dvorište ili uvesti časove samoodbrane. Mnogi ispitanici misle da je problem nasilja nerješiv, jer nasilnici nikad ne prestaju.

„Zaštiti se od nasilja je kao i zaštititi se od zraka, jer su oni uvijek oko nas.“ (djevojčica, 12 god.)

Djeca smatraju da je nasilje moguće prijaviti osoblju škole (direktoru, nastavnicima, pedagogu), roditeljima i policiji. Prijavom se ništa ne rješava, jer se ne reaguje kako treba i nasilje se ponavlja.

Nasilje je potrebno rješavati temeljitije jer mnoge stvari dolaze iz porodice, pa bi s nasilnicima trebali da rade profesionalci, npr. psiholozi-pedagozi. Djeca smatraju da se mogu zaštititi od nasilja tako što će izbjegavati nasilnike i što neće reagovati na verbalne uvrede koje dolaze od drugih.

Ono što je vidljivo jeste da škole nemaju dovoljno aktivnosti koje su usmjerene na sprečavanje ili smanjenje nasilja. Djeca su navela kako su pravila referate i plakate kojih su se mlađi učenici pridržavali, te da su o tome nekada pričali na časovima odjeljenske zajednice. U školama nema nekakvih posebnih predavanja ili akcija o temi nasilja nad djecom. Ponekad neko uradi anketu, ali to niko ne shvata ozbiljno, te nakon toga nema nikakvih promjena. Policija je također držala predavanja, ali bez rezultata.

„Kad prijavimo nasilje, razrednica kaže nije to naša stvar“ ili „Glupe probleme ne prijavljujte, samo bitne.“

„Smatram da prijavljivanje nasilja ili bilo kakvog konflikta razrednom starješini, često nije pravi put koji vodi ka rješenju problema, već može stvoriti i kontra efekt.“

U rješavanju problema nasilja postoji lako uočljiv manjak saradnje na relaciji profesor-učenik, odnosno učenik-profesor. Prema mišljenju djece, nastavnici trebaju imati bolji pristup učenicima da bi oni stekli povjerenje i da bi im se mogli povjeriti. Ispitanici su konstatovali da je uprava škole svjesna problema, ali da ne radi ništa o pitanju rješavanja istog. Mali je broj slučajeva koje su rješavali nadležni organi. Većina ispitanika smatra da je neophodno poboljšanje prevencije nasilja od državnih organa.

*„Ni škola ni niko nema plan kako da se bore protiv nasilja. Samo nekoliko nevladinih organizacija je radilo nešto, ali se treba nešto planirati sistemski.“
(učenik srednje škole)*

„Mi smo milion puta tužili profesora koji je vikao na učenike bukvalno i nema šta nije radio, pa eno ga opet tamo. Radi, muči buduće generacije. A nama u upravi kažu izdržite samo još malo.“ (učenica srednje škole)

“Svi mogu pričati o nasilju, ali kad treba pomoći, svi šute!”

“Trebaju se za žrtve nasilja i nasilnike napraviti Fokus grupe, treba se popričati s njima...”

Svi smatraju da je nasilnicima potrebna pomoć jednako kao i žrtvi nasilja.

Dječiji parlament općine Vogošća udruženja "Naša djeca" Sarajevo

PREPORUKE

- U rješavanje problema nasilja nad djecom potrebno je angažovati sve odgovorne institucije, roditelje i djecu te osigurati veću dostupnost profesionalnih lica za pomoć djeci
- Osigurati edukaciju učenika, roditelja i profesionalaca o temi nasilja - kako i kome prijaviti nasilje, koji su načini zaštite
- Definirati jasne procedure prilikom prijavljivanja nasilja ili ih redefinisati i učiniti dostupnijim javnosti
- Više razgovarati o problemu nasilja unutar Vijeća/Savjeta učenika, te osmisliti plan djelovanja
- Lošije učenike angažovati da rade s boljim učenicima, da pokušaju da prate njihov primjer
- Zaštititi onoga ko prijavljuje nasilje, jer se on posmatra u svom okruženju kao „izdajica“ i postaje stigmatizovan
- Redovan stručni rad s nasilnicima u školama i rad na osnaživanju žrtve nasilja
- Adekvatno sankcionirati počiniocce nasilja
- Uvesti u školu policajca koji će nadzirati da li se nasilje dešava
- Postaviti nadzorne kamere u sve škole

2. PRAVO NA IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA – PRAVO NA UČEŠĆE DJECE

Prema Konvenciji, djeca imaju pravo da izraze svoje mišljenje, da se ono sasluša i uvaži kada je to moguće. Djeca imaju pravo na učešće u životu svoje porodice, škole, lokalne zajednice u skladu s njihovim sposobnostima i mogućnostima.

Na pitanje šta se podrazumijeva pod ovim pojmom, u prvi mah ispitanicima je bilo teško dati odgovor. Cijeli koncept onoga što podrazumijeva ovo pravo nije bilo poznato većini ispitanika. Pravo na mišljenje je isključivo bilo povezano sa svakodnevnom komunikacijom s roditeljima, prijateljima i u školi. „Pravo na mišljenje“ je termin pod kojim djeca podrazumijevaju slobodu izražavanja svojih stavova nezavisno od stavova drugih i da ih neko u tome sasluša i podrži. Primjetno je da su ispitanici iz osnovnih škola slobodniji u izražavanju svog mišljenja.

*„Ja ‘ladno odem kod psihologinje, ispričam se s njom, dogovorim šta ćemo raditi na savjetu učenika. Nemam problem da joj kažem sve što hoću i šta mi smeta.“
(učenik osnovne škole)*

S druge strane, kroz istraživanje je primijećeno da ispitanici više vezuju neke negativne emocije uz ovo pitanje, jer u većini slučajeva njihovo mišljenje nije uvaženo. Iako djeca smatraju da bi trebalo da se pitaju za odluke koje se tiču njih (najviše vezano za stvari u porodici ili školi), naveli su kako ih se često ne pita za mišljenje o odlukama koje se donose u porodici ili školi. Nekada postoje situacije kada ih roditelji pitaju za mišljenje o nečemu što je direktno vezano za njih, ali isto tako vrlo često ih dovedu pred gotov čin kada su već donijeli neku odluku. S druge strane, djeca smatraju da treba da dosegnu određenu zrelost kada će moći da odlučuju o nekim stvarima.

„Kad si mali, niko te ne shvata ozbiljno, šta god ti rekao.“ (učenik osnovne škole)

„Ja kad kažem mami da mi se ne ide na takmičenje iz matematike, ona meni kaže moraš. Kako ona sad poštuje moje pravo?“ (učenik osnovne škole)

„Damo mi svoje mišljenje, ali dolazi u pitanje da li oni to uvažavaju, bez obzira što se ta odluka tiče nas, jednog razreda... ili čitave generacije.“

Djeca često osjećaju da roditeljima baš i nije bitno šta oni misle. Što se tiče njihovog mišljenja, uvažava se samo ono što „i nije toliko bitno“ poput biranja odjeće za mlađeg brata ili sestru, rješavanja zadataka za brata ili sestru i slično. Obično se pitaju o odlukama koje se odnose na izbor odjevnih predmeta, ljetovanja i

sl., ili u slučaju pitanja odluke pri upisu u srednju školu. Dječije mišljenje se uvažava u situacijama kada ono neće proizvesti neke neželjene ili negativne posljedice. Djeca su svjesna da ona nemaju dovoljno iskustva i znanja koja su potrebna za rješavanje nekih težih životnih problema.

„Ja sam maturant ove godine i najviše me pitaju šta dalje. Što se tiče roditelja imam potpunu podršku.“ (učenica Ekonomske škole)

„Ako je riječ o nekim odlukama, kažem sve što trebam, i zajedno s roditeljima nađem neko idealno rješenje.“

„Mislim da se trebamo pitati za mišljenje, želim da se i naše mišljenje uvaži, roditelji to trebaju prihvatiti.“ (dječak, 15 god.)

Kod ispitanika u srednjim školama je malo drugačija situacija. Svoje mišljenje ne izražavaju u svim okolnostima i s dozom spontanosti, već kako kažu:

„Prilagođavam ono što mislim i izgovaram u uslovima u kojima se nalazim. Znam da ne mogu reći profesoru sve što hoću i što mislim, jer ću poslije da dobijem keca“ (učenica srednje škole).

„Prilagođavam ono što mislim i izgovaram u uslovima u kojima se nalazim. Znam da ne mogu reći profesoru sve što hoću i što mislim, jer ću poslije da dobijem keca“ (učenica srednje škole).

Najsigurnija okolina u kojoj svi ispitanici slobodno izražavaju svoje mišljenje jeste društvo. S vršnjacima nemaju tabu tema, niti straha od rečenog.

Dječija grupa „Budi mi drug“ u okviru udruženja „Sretni Romi“ Tuzla

Poštivanje prava mišljenja u porodici

Kroz urađeno istraživanje uvidjeli smo manjak komunikacije u porodici. Djeca se ne uključuju u ozbiljne teme i rasprave, komunikacija je izrazito površna. Roditelj je taj koji pruža usluge dajući novac djetetu, ne posvećujući mu dovoljno pažnje, kupuje mu patike, telefon, a zauzvrat je dovoljno da dijete ide u školu i ne pravi probleme. Velika većina ispitanika je izjavila da i ne želi učestvovati u ozbiljnim porodičnim raspravama i smatraju da ih se to ne tiče.

„Roditelji me pitaju kako je bilo u školi, kako sam provela dan, da li mi treba nešto i to je to.“ (učenica osnovne škole)

„Ako me nisu pitali prije, što bi me sad pitali?“ (učenik srednje škole)

„Ja mislim da sam premlada za ozbiljne stvari, kad budem starija mislim da će me pitati.“ (učenica osnovne škole)

„Ja se ne uključujem u nekim slučajevima, nije bitno imam li ja svoje mišljenje.“ (djevojčica, 12 god.)

Većina ispitanika se ipak osjeća dovoljno slobodnim da izraze svoje mišljenje u krugu porodice.

Zabrinjava činjenica da komunikacija na nivou djetete-roditelj ostaje površna i da djeca pod poštovanjem prava na mišljenje smatraju isključivo razmjenu informacija koje se tiču škole i novca. Ukoliko već nije

Grupa "Dječiji parlament" u okviru organizacije „Naša djeca“ Zenica

rasprava o jednoj od ove dvije teme, onda je to rasprava o aktuelnom problemu. Obje strane zastupaju svoja gledišta, bez mogućnosti da pažljivo saslušaju sagovornika. Komunikacija odraslih usmjerena je na zastrašivanje. Komunikacija djece prema odraslima usmjerena je na odbranu od optužbi te traženju krivca u nekome drugome.

Kod starijih maloljetnika je malo drugačija situacija i dolazi se do zaključka da starost djeteta direktno utiče na njegovu poziciju i važnost u porodici.

„Ako je u pitanju donošenje nekih važnijih porodičnih odluka, traži se moje mišljenje, što nije bio slučaj prethodnih godina.“ (učenik srednje škole)

Poštivanje prava mišljenja u školi

U odnosu na porodicu, poštivanje prava na mišljenje je još manje zastupljeno u školi. Većina ispitanika smatra da nastavnici i uprava škole nisu zainteresovani da čuju njihovo mišljenje, niti probleme s kojima se suočavaju. Manji dio ispitanika je izjavio da u školi smiju da iznesu mišljenje isključivo pedagogu ili psihologu, dok ostali samo u razgovoru s razrednim starješinom, i to kada je u pitanju neki problem. Ali kako kažu ni to nije produktivno:

„Čini mi se da se ništa ne riješi kada mi prijavimo problem“ (učenik osnovne škole)

Nedostaje komunikacije i poštovanja na nivou učenik-nastavnik, ali i nastavnik-učenik. U školama djeca često nemaju priliku da kažu mišljenje o ocjenama koje su dobili ukoliko smatraju da nisu pravedno ocijenjeni i u skladu sa svojim znanjem.

„Kod nas su izduvali gume na autu nastavniku njemačkog, jedan učenik je izbačen iz škole.“ (učenica osnovne škole)

„Galame na nas i govore kako nismo kompetentni da to kažemo.“

„Znaju nas često izbaciti sa časa ili nas izvedu da odgovaramo.“

„Kažu da je to njihov posao i da se mi ne smijemo miješati u to, da je naše samo da učimo, a oni će da odlučuju kako će ocjenjivati.“

Ispitanici smatraju da mjere kao što su sniženo vladanje, izbacivanje sa časa ili iz škole ne rješavaju problem, već stvaraju dodatne probleme. Ispitanici su saglasni da menadžment škole nije dovoljno „jak“ da se izbori s problemom, pa im je najlakše da učeniku prijete na taj način.

*„Kod nas to snižavanje vladanja ne shvataju ozbiljno. Znaju da će se to na kraju školske godine popraviti, jer je upisano običnom olovkom.“
(učenica osnovne škole)*

Manji dio ispitanika u osnovnim školama je navodio slučajeve nasilja od nastavnika. Upravo zbog ovakvih stvari, djeca se boje izraziti svoje mišljenje. Smatraju da je nemogućnost izražavanja mišljenja jedan vid nasilja prema njima, a isto tako i potcjenjivanje njih samih.

*„Nastavnik uzme linijar i pukne ga linijarom, šestarom i sl. Boli to, nije smiješno.“
(učenik osnovne škole)*

„Nama je naš nastavnik lupao čvoke kad smo nemirni, ne boli normalna čvoka, ali on ima puno prstenova na rukama pa je to problem.“ (učenik osnovne škole)

Naveli su da su u školama pokušavali da promijene neke stvari, ali da na kraju nisu ništa uspjeli da postignu. Smatraju da je to jedan vid nasilja prema njima, a isto tako i potcjenjivanje njih samih.

„Mi smo htjeli da postavimo kamere, kao rješenje nasilja. Ali rekli su da za to treba puno novca, da škola nije u stanju to da uradi, i mi smo odustali od tog prijedloga. Kasnije je došao oglas da su oni ipak odlučili da postavimo kamere i da svako od nas treba da donese po 10KM, čak i deveti razredi iako oni idu te godine, i još se kamere instaliraju tek u septembru naredne školske godine. Mi smo protiv toga, ali opet nas tjeraju da damo te pare.“

Savjet/Vijeće učenika zamišljeno je kao tijelo posredstvom kojeg će djeca moći da izraze svoje mišljenje. Međutim, u većini škola ovo tijelo postoji samo formalno. U većini škola, Vijeće/Savjet učenika nije prepoznato kao tijelo koje može da pomogne da se čuje glas djece u školi.

„Savjet učenika ništa ne radi, oni su bespomoćni. Mi i kad im nešto kažemo, ta tema se ne spomene na sastanku.“ (učenica osnovne škole)

„Kod nas se ne održavaju sastanci tako redovno, možda samo dva puta u toku jednog polugodišta.“ (učenica Ekonomske škole)

*„Neke probleme predstavnici Vijeća iznose, dok druge rješavamo unutar razreda, bez toga da o tom problemu moraju znati drugi razredi i nastavnici.“
(dječak, 13 god.)*

Poštivanje prava mišljenja u lokalnoj zajednici

Većina ispitanika je bila iznenađena činjenicom da mogu učestvovati u donošenju odluka na nivou lokalne zajednice. Također, većina smatra da je bitno da djeca učestvuju u zajednici, ali ima i onih koji smatraju da bi se većina ustručavala da iznese svoje mišljenje.

*„Mislim da bi se većina djece ustručavala da kažu nešto, samo bi ćutali i gledali.“
(učenica osnovne škole)*

„Ko bi od djece pomogao u izgradnji igrališta?! Radije bi svi došli na gotov proizvod.“ (učenik srednje škole)

„Naravno da bi, samo je mala vjerovatnoća da bi se naše mišljenje uvažilo.“

Lokalna zajednica se ne doživljava kao neko ko je prijatelj i ko bi trebao biti u službi djece, stoga njihova uloga nije najjasnija ispitanicima. Samim tim što nije stvoreno povjerenje, svi ispitanici smatraju da je najbolji način za lokalne vlasti da saznaju šta to djeca žele putem anonimnih anketa, bez direktnog kontakta.

*„Ja evo prvi put čujem da lokalna zajednica treba da sasluša mišljenja djece. Do sada sve rade po svom, ne vidim zašto bi sada bilo drugačije.“
(učenik srednje škole)*

„Zar bi te čike u odijelima htjeli nas da saslušaju?“ (učenica osnovne škole)

„Ja kada bih vidjela te ljude iz vlasti, zbnula bi se. Ne bi znala ni šta treba da kažem, ovako kad ispunjavam anketu niko neće znati da sam to ja rekla i meni će biti lakše reći šta treba meni i mojim drugarima.“ (učenica osnovne škole)

„Možemo uraditi projekat, koji bi im predstavili, a koji bi dokazao da i mi djeca znamo učiniti nešto korisno za svoju sredinu.“

„Svjesni smo toga da kao pojedinci teško možemo ostvariti nešto što smo zacrtali, međutim, kao grupa istomišljenika, možemo postići mnogo više.“ (dječak, 14 god.)

„Kod nas su bile ankete da kažemo svoje mišljenje, šta bi se trebalo popraviti, šta promijeniti i na kraju se ne popravi ništa.“ (učenik osnovne škole)

Jedan od velikih problema jeste upravno nedosljednost. Lokalne vlasti i kada obećaju nešto djeci, u većini slučajeva to ne ispune, što dodatno umanjuje želju djece da izražavaju svoje potrebe.

„Što bih ja njima govorio šta da rade, kad i ono što obećaju ne urade. Nama su rekli još davno popraviti školsko igralište, pa nikako.“ (učenik osnovne škole)

PREPORUKE:

- Osigurati informisanje djece o načinima na koje mogu izraziti svoje mišljenje i mjestima gdje se mogu obratiti
- Raditi i stvarati klimu za iznošenje vlastitog mišljenja i odlučivanju od predškolskog uzrasta
- (npr. gdje u dvorištu da stavimo tobogan?)
- Uključiti djecu u odlučivanje na nivou škole, osnažiti Savjet/Vijeće učenika
- Osnivanje organizacija u školama koje bi se zalagale za mišljenja djece ili veći angažman nevladinih organizacija u školama
- Sastaviti tačan spisak promjena, da svaka škola i zajednica imaju svoj razvojni plan kojeg će se držati i realizovati zajedničkim snagama. Potrebna je saradnja svih, jer uspjeh jedino tako dolazi
- Postaviti u kabinete kutije u koje će djeca moći ubaciti papiriće na kojima su napisana njihova razmišljanja
- Djecu treba slušati i ozbiljnije ih shvatati
- Lokalna vlast mora uključiti djecu u donošenje odluka koje se tiču njih
- Vlast mora da ispunjava svoja obećanja

PREPORUKE ZA NAŠE VRŠNJAKE

- **Trebamo se bolje informisati o svojim pravima, da bismo ih mogli zastupati!**
- **Trebamo se više boriti za prava i slobodno iznositi svoje mišljenje!**
- **Ne trebamo čekati pomoć drugih da naše mišljenje bude uvaženo!**

Dječija grupa „In spe-U nadi“ u okviru organizacije „Zdravo da ste“ Banja Luka

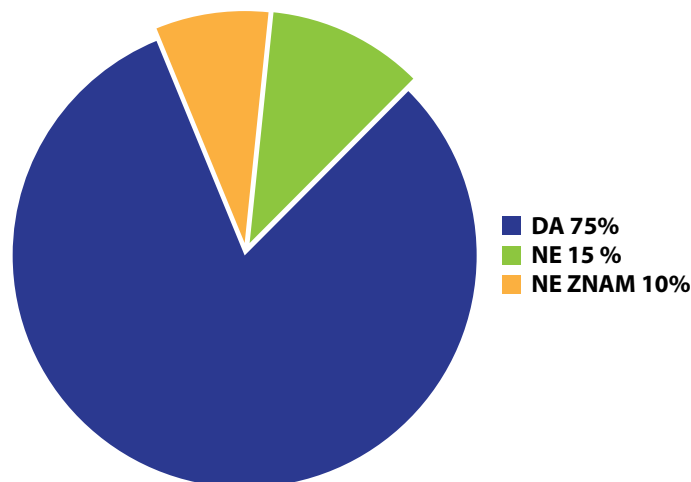

3. INFORMISANOST O PRAVIMA DJETETA

Obaveza države potpisnice Konvencije o pravima djeteta je da upozna djecu i odrasle s pravima i obavezama sadržanim u Konvenciji. Ovo pitanje istražili smo putem upitnika, otvorenim i zatvorenim pitanjima. Svaka dječija grupa prikupila je po 100 upitnika iz ruralnih i gradskih sredina. Ispitanici su bili različitog uzrasta (učenici osnovne škole i srednjoškolci), vodilo se računa da bude približno ista zastupljenost dječaka i djevojčica.

Informisanost je početni korak u implementaciji prava djeteta. Iznenadjujući podatak je da većina ispitanika nije znala navesti 10 svojih prava. Prosjek je pet do šest prava. Kao najvažnija prava najčešće su navedena: pravo na život, obrazovanje, slobodu, zdravstvenu zaštitu, mišljenje, porodicu, igru, sigurnost, vjeru. Kao najvažnija prava najčešće ponavljani odgovori su pravo na život, slobodu, obrazovanje i porodicu.

**DA LI BI ŽELJELI ZNATI VIŠE
O SVOJIM PRAVIMA?**

Jedan broj djece znanje o pravima djeteta steklo je u osnovnoj školi, dok su srednjoškolci kao vid informisanja navodili časove demokratije. Zabrinjavajuća činjenica je da je trećina ispitanika upoznata s dječijim pravima tek u srednjoj školi.

Kao najbolji način da nauče o svojim pravima, djeca su navela nastavnike, što stavlja nove odgovornosti na škole koje bi trebale da u svoje programe i planove uključe više edukacije o dječijim pravima. Također, edukativne emisije, odnosno mediji i nevladine organizacije, su mjesta gdje djeca mogu i trebaju da uče o svojim pravima. Mediji bi kroz svoj programski sadržaj trebali da prikazuju mnogo više emisija za djecu, koje će biti oslonjene na dječija prava, edukaciju i slično.

Veliki broj ispitanika navodi nevladine organizacije i neformalni vid obrazovanja kao najbolji način da nauče više o svojim pravima. Nevladine organizacije su prepoznate kao stručnjaci u oblasti dječijih prava.

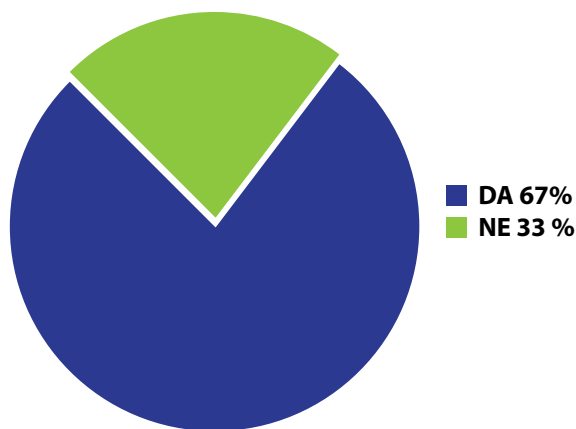
Pored škola i nevladinih organizacija, najčešći vid informisanja o dječijim pravima navođen je internet. U nekim situacijama korištenje informacija sa interneta se i nije pokazalo kao uspješno.

Manji broj ispitanika navodi da su s dječijim pravima upoznati još u vrtiću, dok je jedan dio ispitanika naveo da razgovaraju s roditeljima o ovoj temi.

Institucije nisu prepoznate kao prijateljski nastrojene kada je riječ o ovim temama, nisu osjetili nikakvu inicijativu s njihove strane, stoga nisu ni prepoznati kao neko od povjerenja.

Čak 75% ispitanika je izjavilo da bi željeli znati više o svojim pravima. Međutim, 10% ispitanika je reklo da ne zna dovoljno o pravima djeteta, a 15% ne želi znati više. Ohrabruje činjenica da bi 67% ispitanika voljelo svoje vršnjake podučavati o dječijim pravima. Ovakav podatak se može ujedno gledati i kao preporuka svim akterima u zajednici, da djecu aktivno uključe u proces edukacije, kako bi djeca mogla jedna drugima prenositi znanje i jačati svoje kapacitete u ovom polju.

DA LI BI ŽELIO/LA DA TI PODUČAVAŠ SVOJE VRŠNJAKE O DJEČIJIM PRAVIMA?

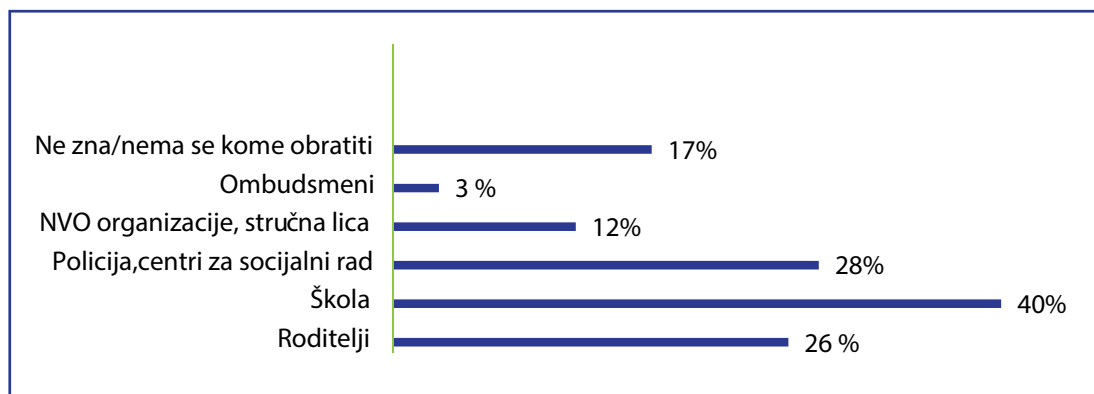

Kada je u pitanju poznavanje dječijih prava od roditelja, 8,5% ispitanika smatra da roditelji ne znaju ništa, 16,5% da su njihovi roditelji samo čuli da prava postoje, dok je čak 75% ispitanika reklo da njihovi roditelji znaju dovoljno kada je riječ dječijim pravima.

Slični podaci su dobijeni i po pitanju informisanosti nastavnika o dječijim pravima - 8,5% ispitanika je reklo da njihovi nastavnici ne znaju ništa, 21,5% da su samo čuli da postoje dječija prava i 70% smatra da njihovi nastavnici znaju dovoljno o dječijim pravima.

Prema mišljenju ispitanika, 10% njihovih sugrađana ne zna ništa o dječijim pravima, 54% je samo čulo da postoje, a 36% znaju dovoljno.

U slučaju kršenja svojih prava, najveći broj djece bi se prvo obratilo nastavnicima ili osoblju škole (direktor, pedagog/psiholog). Najmanji procenat djece obratio bi se Instituciji ombudsmena čija je misija upravo zaštita prava.

Nažalost, 17% ispitanika je navelo da ne zna kome bi se obratilo u slučaju kršenja dječijih prava, odnosno da se nema kome obratiti. Ovaj podatak jasno govori da je neophodno djecu edukovati i upoznati ih s različitim mehanizmima zaštite i pružateljima usluga u slučaju kršenja dječijih prava.

PREPORUKE

- Sistemski obezbijediti edukaciju u školama o temi dječjih prava i za nastavnike i za učenike; edukacija bi trebala da obuhvata i upoznavanje djece sa institucijama za zaštitu dječjih prava
- Kroz organizovanje predstava i igranje različitih uloga nastaviti raditi na edukaciji djece sa intelektualnim teškoćama o dječjim pravima
- O ovoj tematici treba upoznati roditelje i ostale građane preko promotivnih materijala
- Kreiranje pouzdanih baza i stranica o dječjim pravima
- Obezbijediti sandučiće u institucijama za anonimne primjedbe, sugestije, žalbe i sl.

Dječija grupa „Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima“ Banja Luka

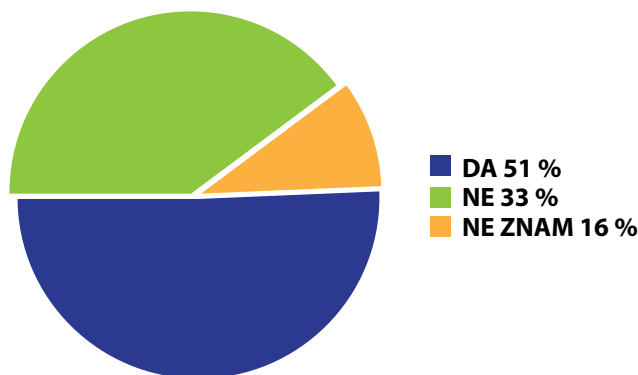

4. PRAVO NA KVALITETNO OBRAZOVANJE

Obrazovanje je tema o kojoj djeca najradije pričaju i najslobodnije iznose svoja mišljenja. Najviše prijedloga za poboljšanje stanja dobili smo upravo za oblast obrazovanja. Stavove djece o ovom pitanju također smo prikupili putem upitnika.

Na pitanje da li je put do škole siguran, 84% ispitanika je odgovorilo potvrdno, a 16% ispitanika je reklo da nije. Skoro svi ispitanici, njih 90% su rekli da u njihovoj školi ima učenika/ca koji/e putuju do škole, a 51% ispitanika misli da je za ovu djecu organizovan prevoz. Međutim, 33% djece tvrdi da nikakav prevoz nije organizovan za učenike/ce koji/e putuju do škole.

DA LI BI ŽELJELI ZNATI VIŠE
O SVOJIM PRAVIMA?

UN Konvencija o pravima djeteta je univerzalni dokument, koji prema članu. 23 isto tretira djecu sa invaliditetom kao i djecu bez invaliditeta. Nažalost u praksi je to mnogo drugačije. Velika većina škola nema rampe za djecu u invalidskim kolicima, što dodatno otežava njihovo obrazovanje, ne osjećaju se uključeno u društvo što s druge strane izaziva nastajanje mnogih drugih problema. Odnos prema ovim učenicima je različit, neki se prema njima ponašaju normalno, neki ružno. Ne može se reći da nema diskriminacije o ovom pitanju u školama, što je svakako jedan od problema na kojima se treba dodatno raditi.

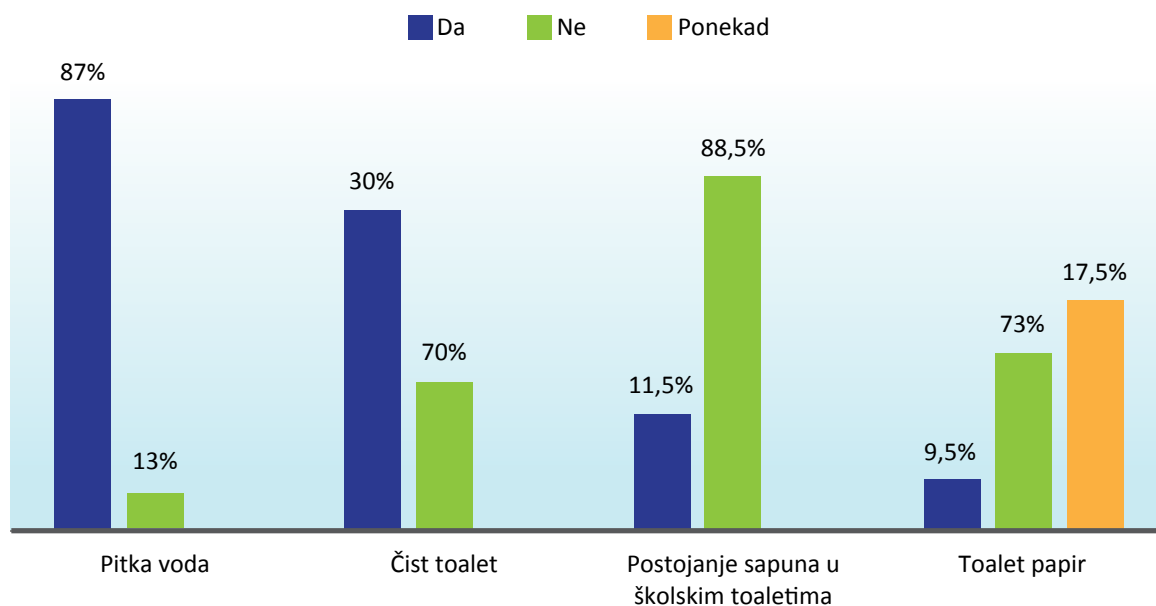
“Djeca i mladi s poteškoćama u razvoju, imaju pravo na posebnu podršku i unapređenje kao i na aktivno učešće u društvenom životu.”

Većina škola nema rampe koje su potrebne za normalan pristup školi učenicima u kolicima. Čak 63% ispitanika je reklo da njihova škola nema rampu za prilaz kolicima. Također, 67% ispitanika je reklo da u njihovom razredu nema učenika sa smetnjama u razvoju.

Biološke potrebe su u vrhu piramide potreba, pa bi tako i higijenski uslovi (pitka voda, čist toalet, dostupnost sapuna) trebali biti obezbijeđeni u svakoj školi. Često se dešava da djeca trpe i odlažu odlazak u toalet, što dovodi u rizik i njihovo zdravlje. Za takvo stanje ne možemo kriviti samo menadžment škole nego i učenike koji nažalost ne vode dovoljno računa o školi i školskom inventaru. Nastavno osoblje u školama koje je u mogućnosti da vodi računa o higijenskim uslovima unutar škole, ističe da djeca veoma često na neprimjeren način koriste toaletni papir i sapun, tako da onda ispaštaju i oni koji to ne zaslužuju.

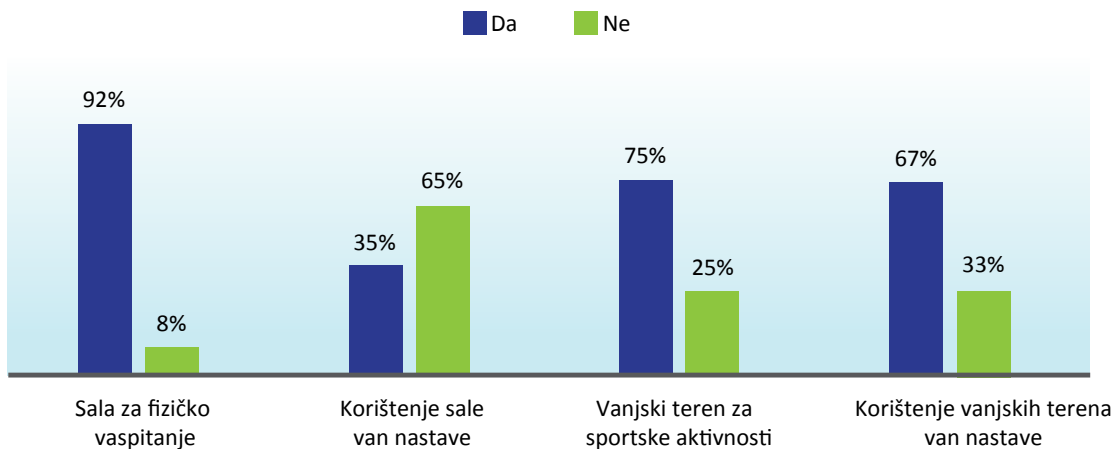
Kada su u pitanju higijenski uslovi u školama, 87% ispitanika je reklo da imaju pitku vodu u školi, 30% ispitanika je reklo da je toalet u njihovoj školi uvijek čist, dok je 70% ispitanika reklo da nije. U školskim toaletima u velikoj većini slučajeva nema sapuna, a 73 % djece tvrdi da nema toalet papira u toaletima.

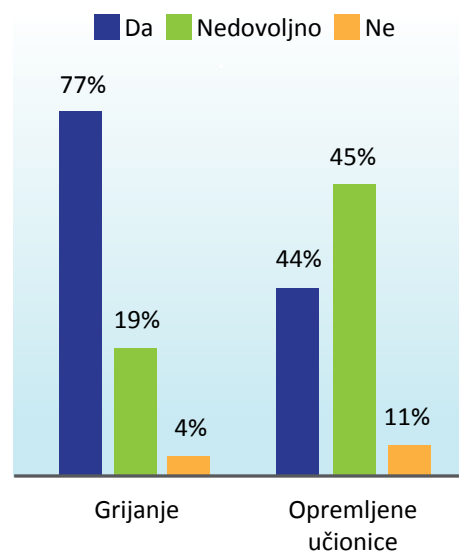
Fizička aktivnost djece može biti ključna za njihov pravilan rast i razvoj. Zbog toga je neophodno obezbijediti u svim školama školsku salu i igralište. Neophodno je organizovati i više časova fizičkog vaspitanja, te podstaći djecu na aktivniji život.

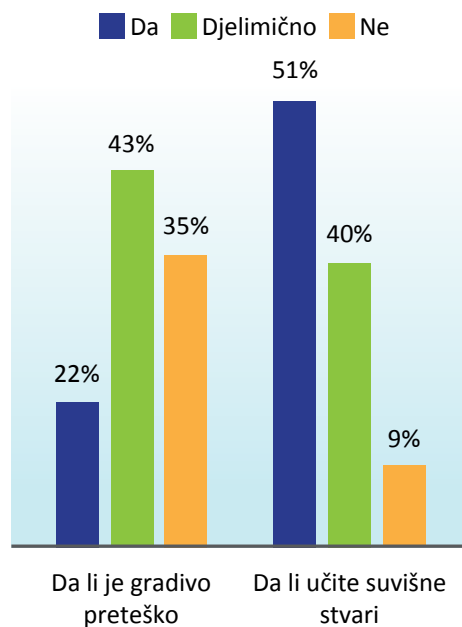
U grafikonu su prikazane tvrdnje djece po pitanju dostupnosti ploha za fizičke aktivnosti djece.

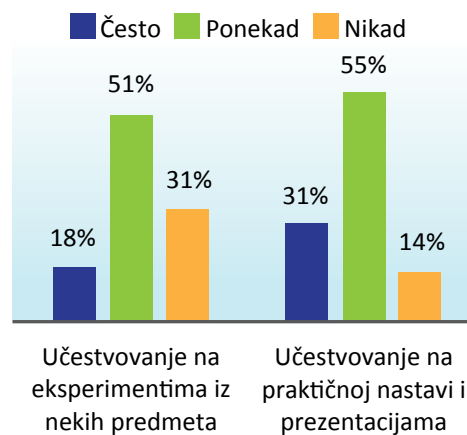
Nedovoljna opremljenost učionica, nedovoljno grijanje u školama ili loša stolarija koja onemogućava adekvatno zagrijavanje učionica, ne omogućuju kvalitetnu nastavu. Iako je procentualno veći broj djece naveo da imaju grijanje u školama, ono nije dovoljno tokom zime. Usljed nedovoljnog grijanja djeca se lakše razbolijevaju, samim tim propuštaju nastavu. Učionice su većinom nedovoljno opremljene odgovarajućom opremom (računari, projektori, knjige, sportska oprema, oprema za eksperimente). Zbog nedovoljno opremljenih učionica i časova koji djeci nisu interesantni imamo djecu koja ne nastavljaju svoje obrazovanje, smatraju školu dosadnom i ne vide učenje kroz igru.

Djeca nisu u potpunosti zadovoljna s vrstom i obimom gradiva koje se izučava u školi. Za 22% ispitanika gradivo koje uče u školi je preteško, 43% ispitanika je navelo da je djelimično teško, dok je 35% reklo da nije. Više od polovine ispitanika smatra da uče stvari koje su suviše.

Praktična nastava je veoma bitna u pobuđivanju interesa za određeni predmet i stepenu razumijevoja nastavnog gradiva. Ipak, 31% ispitanika nikada nije učestvovalo u eksperimentima iz nekih predmeta ili se to dešava rijetko. Kada je u pitanju korištenje prezentacija na časovima, 14% ispitanika je navelo da nikada nisu učili na taj način, 55% ponekad, dok 31% ispitanika često učestvuje u ovom vidu praktične nastave.

Komunikacija na relaciji učenik – nastavnik veoma je bitna za uspjeh djece u školama, ali 48% ispitanika nije zadovoljno kako se nastavnici odnose prema učenicima. Kada je u pitanju odnos učenika prema nastavnicima, 48% ispitanika je zadovoljno tim odnosom, dok 52% nije.

*“Učenici psuju i ružno se ophode prema nastavnicima”,
Obraćaju im se bez persiranja”,*

“Ne poštuju ih”!

S druge strane, navode i primjere gdje se sami nastavnici ne ponašaju korektno kod ocjenjivanja, kod ophođenja prema pojedinim učenicima, izživljavanja nad učenicima, zloupotrebe svoga položaja.

„Kakvi su nastavnici, mi smo super!”

Zabrinjava činjenica da nastavnici ponekad imaju običaj da potcjenjuju učenike, prave razlike među njima, a kako ispitanici navode raspoloženje nastavnika igra veliku ulogu i u načinu ocjenjivanja i ponašanja na času. Nedostaje poštovanja sa obje strane.

Dječija grupa „Zauvijek prijatelji/Drugačiji pogled“ unutar organizacije „Svjetionik“ Prijedor

PREPORUKE

- Uvođenje ličnog asistenta za učenike s poteškoćama u razvoju, financiranog od države
- Osiguravanje pristupa školi djeci sa poteškoćama u kretanju (rampe)
- Osiguravanje prevoza djeci koja žive udaljeno od škole kao i djeci s poteškoćama u kretanju, osigurati češće polaske autobusa
- Osigurati uslove za kvalitetniju nastavu: bolja tehnička opremljenost kabineta, sale za fizički/tjelesni odgoj u svim školama, poboljšati metode predavanja, praktimirati interaktivan rad, osigurati više izleta za učenike, bolje opremiti biblioteke i
- Prilagoditi gradivo u udžbenicima, fokusirati se na bitnije informacije
- Uključiti učenike u planiranje dijela nastavnog plana i programa
- Povećati moć Vijeća/Savjeta učenika, dati im veću slobodu i prostor za kreativnost
- Osigurati higijenu u učionicama i toaletu (u kojem također ima sapun, toalet papir)
- Prilagodili školsko dvorište i sportski teren učenicima koje bi mogli koristiti i van nastave, uvesti rasvjetu, obnoviti koševе i klupe
- Postaviti ormariće za svakog učenika, jer je školska torba sve teža i teža
- Uvesti školske kartice, kako bi samo učenici mogli ući u dvorište škole i uvesti uniforme, da bi se djeca što manje razlikovala po materijalnom statusu
- Poboljšati školsku kuhinju ili uvesti prodavnicu u školskom dvorištu da mlađi učenici ne moraju da izlaze na ulice
- Obezbijediti osvjetljenje do škole, trotoare i policijski nadzor u kritičnim područjima
- Uvesti strožije kazne za djecu koja uništavaju školsku imovinu
- Veća edukacija roditelja i nastavnika o dječijim pravima
- Veći angažman nevladinih organizacija koje se bave dječijim pravima u školama
- Aktivno uključiti što više roditelja u rad škola i rješavanje problema.

PREPORUKE ZA NAŠE VRŠNJAKE

- ***Uključite se u nevladine organizacije za svoju dobrobit!***
 - ***Uključite se u debate i sportske aktivnosti!***
- ***Tražite uvođenje sandučića/kutija u školama za anonimne prijave!***
- ***Borite se za značajniju ulogu Vijeća/Savjeta učenika u školi!***
- ***Pobijedimo diskriminaciju prema učenicima s poteškoćama u razvoju i pomozimo im da se prilagode!***

Dječija grupa „Sunčani most“ u okviru organizacije „Sunce“ Mostar

ZAKLJUČAK

Istraživanje koje su uradila djeca uz pomoć odraslih, donosi dječije viđenje poštivanja prava djeteta u Bosni i Hercegovini i njihovih želja vezanih za budućnost. Svrha ovog istraživanja, pored sagledavanja stanja prava iz ugla djeteta, bila je i uključivanje djece u proces izvještavanja. Učešćem djeca usvajaju znanja i vještine koje su im potrebne da bi promovisali i štitili svoja prava. Učešće djece ne podrazumijeva samo njihovo uključivanje u početnu identifikaciju problema već obuhvata i njihovo uključivanje u proces praćenja i evaluacije promjena.

Odrasli najčešće u potpunosti podržavaju ostvarivanje prava djece na zaštitu, uglavnom iz najbolje namjere, a zbog nedovoljnog razumijevanja šta je stvarna dječija participacija i na koji način se ona može ostvariti, često u drugi plan stavljaju pravo djece na učešće. Odrasli smatraju da djeca nisu dovoljno kompetentna i iskusna, da uključivanje na izvjestan način predstavlja oduzimanje prava na djetinjstvo. Zato je potrebno preduzeti akcije zagovaranja dječijih sposobnosti koje će utvrditi koristi od dječijeg doprinosa u identifikaciji i implementaciji programa usmjerenih na poštivanje dječijih prava. Odrasli trebaju stvoriti sigurno i podražavajuće okruženje za djecu, u kojem će im biti dostupne razumljive informacije, njihovo mišljenje biti saslušano i uvaženo, a djeca biti poticana i uključena u prevazilaženje problema koji utiču na njihove živote.

Radeći istraživanje, djeca su konstatovala da postoje inicijative i projekti koji se zalažu za poštivanje dječijih prava, ali potrebne su sistemske promjene za zaštitu djece, bolje uslove školovanja, bolju komunikaciju na nivou roditelj-dijete-nastavnik, kao i druge promjene u svim oblastima koje su bile tema istraživanja. Djeca su također u potpunosti opravdala svoj dvogodišnji rad na promociji smislenog dječijeg učešća. Nalazi istraživanja mogu se koristiti kao smjernice za poboljšanje položaja djece, kao i polazne tačke za izradu politika koje će odgovoriti stvarnim potrebama djece.

